

Open Hof Culemborg, 30 juni 2024, slotdienst, overstap kinderen kindernevendienst

Tekst: Deuteronomium 6: 4-9 en Matteüs 6: 24-34

Voorganger: ds. Bernard Baakman

Dierbare leerlingen van Jezus,

Mijn generatie is nog opgegroeid in de tijd dat de zuilen nog recht overeind stonden: Katholiek en de KPV, Hervormd en de CHU, Gereformeerd en de AR. De kinderen van een christelijke school werden uitgescholden door de openbaren en omgekeerd. Op zondag mochten wij allerlei dingen niet – de frustraties daarover is bij velen nog springlevend.

Je kunt er van vinden wat je wilt, het had wel wat – een kruisje slaan voor het eten, een versje voor het slapen gaan. Een levensstijl waarin op zijn minst werd geprobeerd handen en voeten te geven aan het geloof. Protestanten lazen de bijbel aan tafel, katholieken hadden hun processies en een vastendag. Bij de protestanten hing meestal wel ergens een kruisje in huis en een mooie tekst op een tegeltje. Bij de katholieken hing een crucifix en meestal was er ook wel ergens een Mariabeeldje of een of andere heilige in huis te vinden.

Zichtbare tekenen van iets dat bij de mensen ook van binnen zat, iets innerlijks met een soort kompas, voor onderscheid tussen goed en kwaad.

Wij hoorden zojuist hoe ook het Joodse volk zichtbare tekenen kent. De gebedsriemen om arm en hand, met op de hand het teken van *sjema* 'Hoor Israël, de Heer onze God is Eén'. De voorhoofdsband met zo'n vierkant doosje. En de *mezoeza*, het kokertje aan de deurpost waarin de wetstekst is ingerold. 'Sta er mee op en ga ermee naar bed', ofwel, wees er altijd mee bezig, op de voorgrond of op de achtergrond.

Een vraag die zich altijd en overal aandient is: hoe strikt ben je? Je hebt altijd de rekkelijken en de preciezen. In hoeverre pas je je aan aan de wereld om je heen? Bij het stellen van dat soort vragen zijn wij door de tijd ingehaald. De 24-uurseconomie, het ontzag voor de wetenschap, 'onderzoek wijst uit'... In hoeverre passen wij ons aan? Hoe wereldgelijkvormig zijn we geworden? Hoe erg laten wij ons beïnvloeden, zonder verzet? Of hebben wij al bijna niets meer te kiezen? 'Je moet wel', zeggen wij dan.

Wat mij aangreep is een aantekening van de filosoof Levinas in een artikel uit 1960 over het Jodendom. Een volk dat na de *sjoa*, de holocaust, nog van alle trauma's moet herstellen. En op zoek is naar een identiteit in, opeens, een eigen land.

Hij schrijft: 'Het Joodse bewustzijn staat voor nieuwe problemen. Het is een huis zonder *mezoeza*: een abstracte, zeg maar lege, ruimte, waar de ideeën en de verwachtingen van de wereld doorheen waaien, niets houdt ze tegen.'

Het kwam bij mij binnen als een donderslag! Dit gaat over ons, over de kerk, over wat zich de gemeente van Jezus Christus noemt. Een huis zonder *mezoeza*. Een huis dat geen verweer meer heeft tegen alle ideeën en verwachtingen van de wereld. Een *mezoeza* bepaalt de bewoners van het huis bij de Ene, of Enige God, boven alle goden uit. En bij zijn wet, bij een nieuwe, aparte *way of life*. Maar als die wet wegvalt, als de *mezoeza* ontbreekt (voor ons: als het evangelie niet meer bepalend is), is er geen verweer meer tegen alle aanpassingen die de

wereld van ons vraagt en worden wij onderdeel van een meedogenloze 24-uurseconomie en van de overheersing van de rede.

Ik zie een kerk zonder verweer, zonder innerlijke, verinnerlijkte stem. En ik lijd daaraan. De kerk prijst God uitbundig, daar zit het hem niet in. 'Maar de kerk lijkt wel blind', dacht ik na lang nadenken, 'voor de afgoden.'

De term afgod is bijgezet in de hoek van de ouderwetse woorden. Wij geloven toch niet meer in afgoden? Afgoden bestaan niet uit zichzelf – geloof er dus inderdaad niet in als zelfstandige goden met macht. Afgoden worden gemaakt, gemaakt door mensen. Het is hoog tijd dat wij weer leren aandachtig te kijken naar het werk van de afgoden. Wij bidden netjes 'leid ons niet in verzoeking', maar wij verdiepen ons amper in de verzoeken, die ons leven met God ondermijnen.

De makers van afgoden gaan geraffineerd te werk: goede timing, zorgvuldig gekozen woorden. Stapje voor stapje verwerven zij macht en gaan zij om offers vragen. Maar als je leeft in een huis zonder *mezoza* dan herken je ze niet meer.

Een hele actuele is het nationalisme: de natie als god waaraan wij offeren. In de Tweede Kamer vroeg Van der Staaij een keer aan Wilders of hij één christelijke waarde wist. Kent u zijn antwoord? "Opkomen voor eigen volk." Voor wie van niks weet klinkt dit helemaal niet verkeerd. Maar het staat haaks op het evangelie!

Het is niet zo onschuldig wat Wilders zegt. Als je het nationalisme groter maakt – ik heb het niet over vaderlandsliefde, dat is wat anders, maar over nationalisme, 'eigen volk eerst en voorop' – als dat groter en groter wordt, neemt de kans op een oorlog hand over hand toe. Dan tellen mensenlevens niet meer, grenzen, muren en geweld. En we zien het gebeuren...

Het zou heel erg de moeite waard zijn om alle afgoden eens in kaart te brengen. Welke gouden kalveren hebben wij gemaakt? Waar zijn wij voor gewicht, waarvoor buigen wij onze knieën? En brengen onze offers?

Mijn stokpaardjes zijn de verslavingsindustrie en de wereld van gokken en loterijen. Maar mijn favoriete evangelietekst bracht me op een ander idee: om niet bezorgd te zijn. Ook een tekst die u uit en te na kent, maar daar staat u niet dagelijks bij stil? Bij de laatste landelijke verkiezingen was 'bestaanszekerheid' opeens een woord waarmee kiezers werden gelokt. Niemand vroeg: voor wie, voor iedereen? Of alleen voor eigen volk? Het ging niet over rechtvaardigheid. Vanuit geen kerk heb ik een tegengeluid gehoord.

Voor wie van niks weet klinkt dit helemaal niet verkeerd. Maar Jezus zegt: 'maak je nou vooral niet druk over je bestaanszekerheid, je hebt wel wat beters te doen.' "Zoekt eerst het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid, dan zullen al die andere dingen je erbij gegeven worden."

'Heb het over zegen en vloek, kijk niet naar eigen volk, maar kijk naar alles wat ik geschapen heb. Alle andere dingen zullen je erbij gegeven worden, maar je geen zorgen.'

Eerlijk gezegd vermoed ik dat misschien een groot deel van u hier achter dat laatste zinnetje een vraagteken zet. 'Ja, ja, kijk nog eens om je heen... Zo gemakkelijk gaat dat niet, een beetje naïef, goed gedrag wordt lang niet altijd beloond.' 'Wie gelooft dat nu werkelijk, bestaansonzekerheid als norm?'

Als Jezus dit soort dingen zegt, krijgt hij tegenspraak, dan wordt hij niet op zijn woord geloofd.

Maar als wij nou eens zouden doen wat ik vandaag voorstel: de maatschappelijke afgoden van vandaag in kaart brengen, zorgvuldig. En dan ook kijken wat het kost – of liever, hoeveel het ons scheelt als wij níet offeren. En daarbij gaat het niet alleen om het materiële. Nu mobieltjes op scholen worden verboden en nu die maatregel ook wordt gehandhaafd, hier en daar – nu ontdekken leerlingen dat het gezelliger wordt. Dat zij elkaar weer spreken, dat het klimaat op school verbetert.

Het maakt misschien weer ruimte voor een innerlijk kompas. Maar voor nu: een huis zonder *mezoeza*. Als wij echt gaan kijken, schrikken wij van de prijs van de afgoderij en van het onrecht. En als je kijkt naar de winst van zoeken naar het Koninkrijk van God – dus zoeken naar gerechtigheid, naar *fair play*, naar solidariteit – ook zo'n term uit de jaren '60, maar niet versleten, eerder weggegooid.

Goede burenen hebben of zijn, goede sfeer op het werk, vergevingsgezindheid, eerlijke concurrentie, matigheid, rechtvaardigheid, sportiviteit op het veld... Daarvan weten wij dat het een wereld van verschil is. Eerlijke concurrentie, matigheid... Als je al die dingen oefent, dag in dag uit... Moet je eens kijken wat er naar je toe komt, dan kom je geen dag iets tekort, ook niet in dagen van schaarste. Want dan heb je gemeenschap gesticht.

Dan leef je het leven zoals het bedoeld is. Het gaat bijna voelen als de hemel op aarde. Is het moeilijk? Nee, dat is niet moeilijk! Hangt er een prijskaartje aan? Ja, dat kan ik niet ontkennen. Als je je niet aanpast aan de wereld, hoor je er niet meer bij. Als je niet wereldgelijkvormig wordt, loop je de kans dat men zich tegen je gaat keren. Maar je bent wél integer, je laat je sturen door een innerlijk, verinnerlijkt kompas. De verwachtingen en ideeën van de wereld hebben bij jou geen vrij spel.

Wees zuinig op de zichtbare tekenen in je huis en leef ernaar. Wees er de hele dag mee bezig, zoals sommigen met hun mobiel, anderen met hun werk, hobby of met poetsen. Stel telkens opnieuw de vraag: 'Hoe zijn we bezig?'

Bij mij in huis staat de duif symbool voor die vraag: handel ik, leef ik in de geest van God? Een bron van altijd levendige gesprekken. Nooit uitgepraat, nooit uitgeleerd, geweldig!

Amen